# СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 18. Джерзи Сіти, Н. Дж., пятниця, 23. січня 1931. VOL. XXXIX. No. 18. Jersey City, N. J., Friday, January 23, 1931. THREE CENTS.


# ВПИСУЙТЕ ДІТИ ДО У. Н. СОЮЗА РАДИ ВЛАСНОГО ДОБРА.

## КОНҐРЕС ПРО ДОКЛАД КОМІСІЇ ВИКЕРШЕМА

### СЕНАТ ДОМАГАЄТЬСЯ СЛІДСТВА, БО ПІДНОСЯТЬСЯ ЗАКИДИ, ЩО ГУВЕР ВПЛИВАВ НА НАРАДИ. В ПАЛАТІ ПОСЛІВ ДОМАГАЮТЬСЯ ЗНЕСЕННЯ ПРОГИБІЦІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатор Тайдинґс вніс резолюцію, якою домагається визначення комісії, котра провірила би чи на рішення комісії Викершема не вплинули чинники зпоза комісії. Резолюція та є вислідом ріжних слухів, а навіть часописних артикулів, у яких закидують президентови Гуверови, будьтоби він впливав на наради комісії та вимагав, щоби вона заявилася проти знесення прогибіції.

В палаті послів внесли конґресмени Лєльбах з Ню Джерзи і Ля Ґардія з Ню Норку резолюції, якими домагаються знесення прогибіції. Крім того Ля Ґардія домагається установлення з членів конгресу спеціяльної комісії, яка передала би загалови цілу історію прогибіції".

### ВИКЕРШЕМ ВИПРАВДУЄ ПРЕЗИДЕНТА.

ВАШИНҐТОН. — Викершем, голова комісії для форсовання законів, оголосив заяву, в якій підчеркнув, що всі поголоски, в яких твердиться, неначе би президент Гувер мішався до праці комісії й вплинвав на її оречення, є звичайною брехнею.

### КАЖУТЬ, ЩО ПРЕЗИДЕНТА НЕ ПОРОЗУМІЛИ.

ВАШИНҐТОН. — Приятель Гувера, визначна урядова особа, подає, що часописи й загал не зрозуміли заяви Гувера в справі звіту Викершема. Він каже, що Гувер заявився проти ревізії прогибіції в такий спосіб, як це пропонує комісія, бо це обтяжило би занадто федеральний уряд. З того одначе не виходить, що президент є проти всякої ревізії прогибіційних законів.

### БАНКОВІ ОШУСТВА.

НЮ ЙОРК. — Доходження над діловодством „Бенк оф Юнайтед Стейтс" виказують великі надужиття з боку урядовців і директорів. Заряд банку подавав банковому стейтовому департаментови фальшиві звіти, подаючи міліони активів, коли були там пасива. Банкові урядники й урядовці давали своїм знакомим і кревним величезні позички в часі, урядовці банку дали своїм приятелям у той спосіб урядовців банку дали своїм приятелям у той спосіб позичок на $4,510,217, а надзірна рада банку нічого про це не знала. Взагалі директори банку не знали, що діється в банку, а тільки тягнули з нього зиски. В той спосіб давав банк позички іншим інституціям на суму $16,000,000, коли вже сам не мав готівки.

### ВЖЕ И МІНІСТРАМ ЗАБИРАЮТЬ АВТОМОБІЛІ.

ОТАВА. — З кінцем березня будуть продані лицитаційною дорогою всі дорогі автомобілі, якими досі послугувалися премієр і міністри на конит держави.

Тепер міністри будуть могли їздити тільки своїми власними автомобілями і за свої власні гроші.

### ЖИТТЯ ПОДЕШЕВІЛО.

ВАШИНҐТОН. — Статистичне бюро праці подає, що кошти удержання зменшилися в порівнаню з січнем 1930 р. на 6.2%.

### РУТ ПЕРЕКОНУЄ СЕНАТ У СПРАВІ МІЖНАРОДНЬОГО СУДУ.

ВАШИНҐТОН. — Старий політикан, 86-літній Елігу Рут, поясняв три години перед сенатським комітетом для заграничних справ конечну потребу приступлення Злучених Держав до Міжнароднього Суду. Особливо клав він натиск на те, що з того не вийде Злученим Державам ніяка шкода, бо вони мають загарантоване вето.

### НОВА МІЖНАРОДНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ.

НЮ ЙОРК. — Від 18 місяців працюють тут визначні Американці й чужинці над тим, щоби ввести в життя нову міжнародню організацію, звану „Ворлд Сентр", яка складалася би з Американців і чужинців і була міжнароднім сальоном штуки, музики, літератури і науки.

### ВЕТЕРАНИ БЕЗ РОБОТИ.

НЮ ЙОРК. — Ветеранські бюра не можуть полагодити тисячок просьб, які надсилають военні ветерани, котрі опинилися без засобів до життя і без роботи.

### ПРОТИ ЖІНОЧОГО РУХУ.

КЕМБРІДЖ (Месечусетс). — Альберт Е. Пілсбурі записав $100,000, а то по $25,000 для чотирох інституцій, які вестимуть за ті гроші боротьбу з фемінізмом.

## УКРАЇНЦІ, НЕ ЗАНЕДБУЙТЕ СВОЇХ ДІТЕЙ.

Впишіть їх нині до Українського Народного Союза, а вони Вам за це колись вдячні будуть.

Вписуйте свої діти до нового модерного роду обезпечення, який обезпечить Вас, доки діти малі, а опісля самим дітям стане в пригоді, бо дасть їм обезпечення на ціле життя і привілей до вартісних зворотів у потребі.

Рівного тому родови обезпечення не має жадна інша організація чи компанія.

Щоби вписати дитину на обезпечення в У. Н. Союзі, найсолиднійшій, найбільшій і найбогатшій українській організації в Америці, вистарчить прийти з дитиною до відділового секретаря У. Н. Союза в місцевости, або покликати його до себе.

Секретар мусить бачити дитину, бо обовязаний засвідчити відповідний стан її здоровля.

Хто би не знав відшукати відділового секретаря У. Н. Союза, або де такого зовсім нема, треба зголошуватися листовно до головної канцелярії У. Н. Союза, подаючи свою адресу.

**Головна Канцелярія У. Н. Союза.**

### ПЕРЕНЕСЕННЯ ПОЛІЦІЙНОГО КАТА.

Львівська преса подає, що польський уряд переніс зі Львова керовника політичної поліції комісаря Білевіча і назначив його командантом поліції в Тчеві, на німецькім кордоні. Разом з ним перенесено трох тайних агентів: Будного, Ковальчика та Войцеховського.

Комісар Білевіч відомий з процесу за замах на „Тарґі Всходнє", як головний керовник тортурування політичних вязнів у львівській поліційній тюрмі. Його перенесення не є карою, бо після розправи він дістав за заслуги вищу ранґу. Певно знайдено в переїзднім пункті Тчево, на німецькому кордоні, хвилево ліпше призначення для цього поліційного генія.

### БУДЬТЕ ОСТОРОЖНІ З НАБОЯМИ!

Дня 27. листопада в селі Таринцях на Кремянеччині 13-літній хлопець Шумило знайшов у полі гарматний набій, що очевидно залишився ще від світової війни. Шумило хотів його розібрати і в часі маніпуляції набій вибухнув та розірвав нещасного хлопця на кусники; частини його тіла порозкидало на 70—100 метрів, а вибух було чути у промірі 15 кільометрів.

### БОЛЬШЕВИЦЬКА ДИЧ ШАЛІЄ В ТИРАСПОЛІ.

На місци собору в Тирасполі, місті Совітської України над Дністром, загадали большевики побудувати урядові будинки і в тій цілі рішили збурити собор. 31. грудня вони взялися до сеї роботи. Коло собору згромадилися вірні, які повклякали на снігу і голосно говорили молитви. Прийшло військо і зачало діло руїни. З церкви повиносили ікони та святі тайни, поскидали на купу і підпалили. Товпа тоді кинулася, щоби ратувати. Приготована завчасу на такий случай кавалерія вдарила на товпу і зачала бити всіх на право і на ліво шаблями плазом. Вірних розігнано в такий спосіб.

Зза Дністра, з румунського боку, приглядалася всьому велика громада людей і коли салдати зачали палити святощі, люде з румунського боку підняли великий крик обурення. Опісля між зібраними повстала майже паніка, коли військо зачало бити зібраних християн.

### ЩЕ ОДНА ЖЕРТВА ЛЯЦЬКОЇ „ПАЦИФІКАЦІЇ".

Михайло Кіцера, селянин з Коцурова, пов. Бібрка, помер внаслідок відомих подій у Львові дня 14. грудня м. р. Похорон відбувся 16 м. м. з каплиці Анатомії при вул. Пекарській на Янівське кладовище.

Покійний, молодий 30-літній господар, був одним з найкращих освітніх робітників у Бобреччині. Тип інтелігентного, освіченого селянина (скінчив чотири кляси гімназії) — він горів жаждою знання і старався набуте знання подати й іншим. Був головою читальні „Просвіти" в Коцурові і працював активно у всіх освітньо-культурних та економічних господарських товариствах свого села. Не помогла йому переведена тяжка операція в санаторії „Віта" при вул. Листопада.

Похорон покійного Кіцери Михайла відбувся при участи кількадесятьох громадян з його села і горстки львівської інтелігенції. В поході несено чотири вінці від коцурівських установ. Іменем освітніх робітників прощав покійного діяча п. Петрик під голосні ридання всіх учасників похорону. В. Й. П.!

### НЕ ВИЧИСТИЛА ПОЛЬЩІ РУШНИКАМИ.

Марія Вісь з Нюарку, Н. Дж., опинилася в тюрмі за свої старання вдержати чистість Польщі. До одного з тамошніх готелів прийшов лист з міста Ряшева в західній Галичині з подякою за гарні рушники та білля на ліжка, яке мешканці міста одержують 2 роки з Америки. Готельник був цікавий вислідити, що значить ся подяка, бо рушників до Ряшева не посилав, але знав, що в нього від якогось часу в загадочний спосіб пропадають рушники та білля.

Слідство допровадило до Марії Вісь. За два роки украдено в Нюарку 4,850 рушників і 4,100 накривал на ліжка.

### ДОПЕРВА ТЕПЕР ДОДУМАЛИСЯ?

В Руйн, Кве., заарештувала поліція в однім з тамошніх театрів дві фільми рухомих образків, які виставляло тамошнє большевицьке товариство, і вислала їх до Квебеку для розслідження. Спроваджені з Совітського Союза фільми, хоч ніби мають на ціли служити до розривки, є в дійсности слабо прикритою комуністичною пропаґандою.

### ГРОШЕВІ ЗЛОВЖИВАННЯ В МАҐІСТРАТІ В БЕРЕЖАНАХ.

В маґістратській касі в Бережанах від довшого часу ділися правдиві чуда: гроші зникали як камфора і то грубими тисячами, а злодії, таки самі маґістратські урядовці, нічого собі з того не робили, хоч опінія цілого міста була проти них, бо мали за собою сліпе довіря презеса Вішнєвського. Та остаточно натягнена струна не видержала і дня 16. грудня м. р. поліція арештувала головного „опікуна" маґістратської каси, Зенона Лисаковського, рахмістра каси й резервового капітана польських військ та презеса пожарної сторожі, головного махера всіх шюнок у Бережанах і праву руку презеса Вішнєвського, котрий на днях з пресесури уступив. Два дальші „спільники" маґістратської каси, Ян Рембіш і Ян Бабяк, перший ліквідуючий у податковому відділі, другий плютоновий пожежної сторожі, на другий день, зробивши обрахунок совісти, самі послушно зголосились у начальника Іванової хати. Слідство у цій справі ведеться. Ходять слухи, що в касі маґістрату бракує коло 30,000 зол. Цікаве лише, чи виновники дістануть заслужену кару, чи, як кажуть люди, „вибрешуться".

### КОЛЮМБ БУВ В АМЕРИЦІ ПЕРЕД 1492 РОКОМ.

Проф. Люїс Уллоа найшов у мадридських архівах документи про Колюмба, які не були ще ніким опубліковані. З тих документів довідуємося, що Колюмб був в Америці раніше 1492 року. Уллоа твердить, що Колюмб раніше приїздив до Америки з данськими піратами. Свою подорож відбували пірати північною дорогою через Ґренляндію, Лябрадор, Нюфондленд і здовж берегів Америки доїздили до Флориди. З документів, які відкрив Уллоа, виявляється, що Колюмб походив з каталонської родини й не мав нічого спільного з ґенуенською родиною Колюмбів. Та інші вчені кажуть, що до тих документів треба ставитися з недовірям, поки вони не будуть остаточно досліджені й не буде доказана їх повна автентичність.

### БАНКИРІ В ТЮРМІ.

178 парижських банкирів є обвинувачених за зловживання; 35 з них сидять у тюрмі.

## СПРАВА НІМЕЦЬКИХ МЕНШИН ПЕРЕД ЛІҐОЮ НАЦІЙ

### ЗАЛЄСЬКИЙ ОБВИНУВАЧУЄ НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШОСТИ. ГОВОРИТЬ, ЩО ВОНИ САМІ ЗАВИНИЛИ В ПОЛЬЩІ.

ЖЕНЕВА (Швайцарія). — На засіданню Головної Ради Ліґи Націй німецький міністер справ закордонних, Курціюс, підніс справу переслідування Німців у Горішньому Шлеську. Він у довшій промові переповів ті переслідування зі сторони Поляків, яких зазнали Німці перед останніми виборами та в часі виборів. Говорив він досить рішучо, обвинувачуючи польський уряд у тероризмі супроти національних меншин.

Польський міністер справ закордонних, Залєський, відповідаючи на заяву Курціюса, старався звалити всю вину на національні меншини взагалі та на Німців зокрема. Він говорив, що ріжні ексцеси підчас виборів у Горішньому Шлеську дуже перебільшені Курціюсом та що Польща призначить своє слідство в цій справі й коли зі сторони місцевої влади були які надужиття, або незаконні поступовання, уряд Польщі покарає винуватих.

Далі Залєський підкреслив, що Німеччина завинила сама, даючи надію Німцям у Шлеську на ревізію кордонів та на прилучення їх до Німеччини. Залєський старався в своїй промові представити справу так, що під питанням національних меншин у Шлеську властиво ховається аґітація Німців за ревізію кордонів. Але Курціюс катеґорично зазначив, що Німеччина підносить це питання в Лізі Націй як член Ліґи, супроти якої Польща порушила свої зобовязання.

Коли тепер Ліґа Націй не призначить відповідного слідства в справі становища національних меншин у Польщі, де чи не найбільше зазнали переслідувань Українці, говорив Курціюс, та не зробить заходів, щоби на будуче не повторювалися акти польського терору й переслідування, які тепер там відбулися, то національні меншини стратять всяке довіря до Ліґи Націй і віру в її силу та справедливість. Не зважаючи на те, що з обох сторін було сказано багато прикрих слів на адресу другої сторони, дебата провадиться дуже поважна, бо всі свідомі великого значіння й серіозности питання національних меншин у Польщі. Можна сподіватися, що в цій справі дебати на засіданнях Ради Ліґи Націй займуть багато часу, бо властиво вона буде головною на цій сесії Ради.

### ГОВОРЯТЬ ПРО МИР.

ЖЕНЕВА (Швайцарія). — Засідання конференції в справі створення пан-европейського союзу держав припинилися до травня б. р. До дальшої участи в працях конференції в травні будуть покликані Росія, Туреччина та Ісляндія, яких тепер не було.

На останньому засіданню ухвалено резолюцію, що держави Европи будуть старатися розвязати всі свої спірні питання при помочи Ліґи Націй, щоби тим уникнути можливости европейської війни, про яку тепер багато говориться. Конференція стверджує, що розмови про нову світову війну викликані тяжкою економічною крізою.

### ПИЛЬНУЮТЬ СПРАВИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНШОСТИ.

ЛОНДОН (Анґлія). — Як вже відомо, міністер справ закордонних, Гендерсон, відповів на запитання членів парляменту в справі поставлення перед Ліґою Націй переслідування Українців у Польщі, що ця справа буде розглянена в Лізі Націй разом з поясненням Польщі. На це Юнія Демократичної Контролі вислала до Гендерсона другого листа, в якому просить його обовязково припильнувати, щоби справа Українців у Польщі була поставлена на обговорення січневої сесії Ради Ліґи Націй.

Пильнувати цього треба тому, що по статуту Ліґи Націй Польща має два місяці часу на представлення своїх пояснень. Тому Польща може проволікати справу так, що вона не попаде на січневу сесію Ліґи Націй.

### НЕ ДАЮТЬ ПОЗИЧКИ ДИКТАТОРАМ.

БІЛГОРОД (Юґославія). — Уряд старався дістати позичку в Франції для полагодження державно-фінансової кризи в Юґославії. Позичку Франція обіцяла, коли при владі був уряд Тардє. Та з приходом до влади Стеґа справа змінилася.

Стеґ заявив, що Франція зможе дати позичку Югославії лише тоді, коли в ній буде знову привернений парляментарний устрій. Та диктатура скорше відмовиться від позички, ніж згодиться повернутися знову до парлярентарного устрою держави.

"SVOBODA" (LIBERTY).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

| SUBSCRIPTION RATES: | | ПЕРЕДПЛАТА: | |
|---|---|---|---|
| Three cents a copy. | | Поодиноке число три центи. | |
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | 0 3.75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign and Jersey City Rates: | | В Джерзи Сіті і Заграницею: | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $2.75 |

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи", Montgomery 5—0498. Тел. У. Н. С.: Montgomery 5—1838

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

# НА ЧИСТУ ВОДУ.

Всі американські часописи пишуть тепер про звіт Гуверової комісії в справі прогибіції. Передруковують повний текст і подають свої коментарі та голоси ріжних визначних людей щодо цеї, такої важної справи, яка чим далі тим більше набирає в Америці значіння.

Комісія збирала матеріяли і радила над цею проблємою півтора року. Робота комісії велася у великій тайні. Загал малощо знав про ту працю. Ходили тільки слухи, що сухі намагаються впливати на хід нарад комісії, та що наслідком цеї політичної пресії зрезигнував Макс Левенталь, секретар комісії.

На 11 членів комісії 10 членів заявилися проти знесення прогибіції. І це вважають сухі триюмфом, бо ся комісія прийшла до переконання, що таки краще з прогибіцією як без неї. Більшість комісії заявилася одначе за ревізію прогибіції.

З якого боку не підходити би до того широкого звіту, який обіймає 80,000 слів, то прийдеться до переконання, що з тим звітом є так, якби і без нього. Загал не стане ні на йоту мудрішим, коли прочитає цей звіт. Це правда, що звіт є солідно опрацьований совісними і чесними людьми, але мимо того самої справи прогибіції він не розвязує. Він стверджує те, що є загально відоме, а саме, що не тільки старше покоління пє тепер більше, як давними часами, але що запивається молодь, та що злочинство в Америці росте, як і ростуть хабарництво, непошановання законів і инша деморалізація.

Зі звіту комісії видно, що вона чується безсильною супроти тих всіх нещасть. І тому вона є за ревезію прогибіції. Та саме тут і сук справи. Президент Гувер назначив комісію, щоби вона розглянулася в „благороднім експерименті", себто в прогибіційнім питанню. Комісія довго радила й вкінці видала свою опінію. А президент Гувер похвалив комісію за її роботу, а разом з тим поспішився заявити, що він є далі за як найгостріше форсовання прогибіції.

Досі закидували президентови, що ніхто не знає його властивого погляду щодо прогибіції. А що вже ріжні кандидати на президентів виявили свої погляди щодо цеї справи, то й президент Гувер уважає тепер за відповідне сказати своє слово.

Тепер вже справа стала ясною. Президент Гувер стане до нових виборів з тим, що не треба ніякої зміни чи ревізії прогибіції, а тільки її дальшого форсовання. А виборці будуть мати нагоду вирішити, чи вони погоджуються з президентом, чи ні.

М. Данильченко.

# ПРИЧИНИ ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНОЇ КРІЗИ.

**(Реферат М. Данильченка, голови "Commercial Investment Co. Ltd.", виголошений на річних зборах Спілки 17. січня 1931 року в Вінніпеґу).**

Шановні Збори:

Такий вже є звичай, що після звіту дирекції та ревізійної комісії про діяльність спілки та її фінансовий стан, голова спілки повинен дати хоч короткий перегляд економічного життя світа.

В часи, які ми тепер переживаємо, це особливо потрібно, бо всі ми знаємо, що тепер економічні інтереси цілого світа так переплетені між собою, що зміна на гірше чи краще в одній країні чи промисловости скоро відчується і в других країнах чи підприємствах, без ріжниці, чи вони є великі чи малі. Наша спілка не може бути винятком і цілком натурально, що її уділовці хотять знати про причини економічної крізи та про можливі наслідки тої крізи.

Всього минув рік від наших попередніх зборів, а як багато за цей рік зайшло змін в економіці, політиці, а також і в психольоґії світа.

На початку 1930 року банкирі, економісти та урядові кола думали, що упадок цін на біржі є переходовим явищем, від якого потерпить тільки спекуляція. Однак пізніші події показали, що біржева катастрофа була тільки предвістником надходячої загальної економічної крізи.

Рік тому назад канадійський пшеничний пул почував себе всемогучим і хотів диктувати свою волю зубожілим европейським консументам. А що тепер залишилося від всемогучости пулу — про це всі ми добре знаємо. Фармери, та взагалі ті, що платять податки, ще довго будуть платити за спробу пулу, йти наперекір економічному законові — предложення та запотребовання.

Коли в минулому році ціна на грудневу пшеницю стояла $1.40, то всі, в тім числі й пул, не дуже охоче продавали, бо думали, що та ціна є дешева. Тепер же, коли ціна стоїть між 50 і 55 центами, продавців є подостатком, але є замало покупців.

Теж саме сталося з цінами на бавовну, гуму, мідь, нікель, нафту і майже на всі инші сирівці.

В минулому році банки та великі підприємства були певні в своїй могутности, а держави та муніціпали в своїй кредитовій силі. А тепер бачимо, що сучасний всесвітний банкир, Америка, відмовляє чужим урядам та міським самоврядуванням в позичках. За останні кілька місяців багато заграничних урядових та муніципальних бондів впали на 50—60 процентів своєї вартости.

В самій Америці дрібні банки банкротують сотками, а недавно збанкротував з Ню Йорку банк, що мав поверх 200 міліонів долярів.

Брокер нашої спілки був одним з найсолідніших в Вінніпеґу, а тепер він є банкрот і через його банкротство наша спілка також щось стратить.

Тепер вже мало є оптимістів. Хід подій занепокоїв всіх. У всіх повстає питання, куда йдемо і які основні причини сучасної економічної заверюхи?

Нас, не тільки як уділовців спілки, а мабуть ще в більшій мірі як людей, міцно звязаних з тою чи иншою галузю економічного життя країни, мусять цікавити причини та можливі наслідки сучасної крізи. В міру своїх сил та уміння, я постараюсь вияснити причини крізи та спробую вгадати невідому будуччину.

**Економічна машина без контролі.**

Світ кипить, діються річі, яких ми ще не переживали. Кольосальна та дуже скомплікована світова економічна машина вийшла зпід контролі. Одні в більшій мірі, другі в меншій, але всі стають жертвами цієї безконтрольної стихії. Переживана нами катастрофа є подібною до несподіваного розливу ріки або землетрусу, тільки не в льокальному, а світовому розмірі.

Недавні революції в републиках цілої полудневої Америки, а на цих днях навіть в царстві рулетки — Монако, та загальний неспокій у всіх инших країнах — за винятком, покищо, Франції—це наслідки сучасної економічної крізи.

В залежности від темпераменту, населення змінює свої уряди революційним чи конституційним шляхами, надіючися через зміну уряду поліпшити своє життя. На голови часто неповинних урядів падає відповідальність за економічну крізу, якої коріння можуть бути у протилежному кінці земної кулі.

Звичайно ті, що дають більші обіцянки, вибираються новими пастухами впавшого в розпуку населення. Але дешевими обіцянками закони економіки не міняються.

Для зміни на краще потрібна орґанізована і щира співпраця всіх культурних країн, а цього то якраз і бракує сучасному світові.

Збройна боротьба між головними державами світа скінчилася ще перед 12 роками, але економічна війна не тільки не припиняється, а навпаки, все зростає та утворює нові соціяльно-політичні ускладнення, які далі поглиблюють економічну хоробу та вносять неспокій за майбутнє.

Коло 20 міліонів безробітних в головних промислових країнах світу — і то коли не рахувати великої скількости дуже здібних фармерів—це є дуже небезпечний пороховий склад.

В одній Німеччині зареєстровано коло 4 міліонів безробітних. Переважаюча більшість їх є бувші військові, що входять в ріжні спортові і політичні організації. В залежности від обставин ці „спортові" орґанізації можуть бути готовими для війни і для революції.

Коли співпраця не займе місце компетиції, то наслідки сліпої економічної політики окремих урядів можуть бути дуже трагічними для цілого культурного світу.

Що це так, це показує той факт, що тяжка та спокійна Ліґа Націй заворушилась і недавно перший раз за своє десятилітнє істнування поставила на порядок денний справу міжнародної економічної співпраці.

Та як могла не проснутись Ліґа Націй, коли світ має тепер до діла з дивними соціяльно-економічними явищами. Половина населення земної кулі — Китай, Індія та Росія— є голе, босе й голодне, тоді як в той же час Америка, Канада, Арґентина та Австралія не знають, де дівати свою пшеницю. Є біліон напів голого населення, а текстильні фабрики в Англії, Німеччині та почасти і в Америці не працюють, бо не мають збуту, а Америка не може продати своєї бавовни і за дешеву ціну.

Є над чим подумати соціольоґам, економістам та політикам!

**Головні причини крізи.**

В 1920 році упадок цін на сирівці та вартісні папери був першою ластівкою загального зниження цін.

Вже є ознаки того, що це явище повториться й тепер. Але упадок цін не є дійсною причиною економічної крізи, а тільки її симптомом.

Дійсних причин крізи треба шукати в наслідках світової війни та в її продукті — Версальському мирному договорі.

Цей договір збалканізував Европу, поділивши її на пануючі — побідні нації та поневолені — побіджені.

Цим договором створено в Европі сім нових тарифових кордонів та наложено на Німеччину такі воєнні відшкодовання, що покупна сила 65 міліонів німецького населення зведена до можливого мінімума.

Тому розвязання сучасної крізи буде мабуть і розвязанням питання німецьких репарацій, бо життя вже поставило політиків перед вибором між диктатурою фашистів чи комуністів в Німеччині або остаточним розвязанням питання воєнних боргів. Иншими словами, життя дає вибір між миром або новим катаклізмом в Европі.

Цей же Версальський договір, через поглиблення протилежних інтересів окремих держав, дає добрий ґрунт для продовження життя світового паразита — московських комуністів.

Ці останні всіми доступними їм засобами допомагають поглибленню світової економічної крізи та безробіття, бо вони добре розуміють, що це є їх остання надія не тільки на світове панування, але й на їх життя взагалі.

Сучасні московські владики мають до своєї розпорядимости безмежні природні багатства бувшої Росії і мають або цілком задурно або майже дарову невільницьку працю 150 міліонового населення, а тому вони можуть продавати за кордоном свої товари по небувало дешевій ціні, бо большевики, навіть коли платять за працю, то платять в дійсности нічого невартими паперовими грішми.

Через експорт своїх продуктів большевики досягають таких цілей: Вони дістають дійсні гроші — а не безвартісні комуністичні — для закордонної пропаґанди та закупки за кордоном необхідних машин та сирівців. А далі, дешевими цінами за свої товари за кордоном вони підривають промисловість країн так званого капіталістичного світа.

Їх мало турбує те, що через їх експорт 150 міліонів невільників зістанеться голодними. Їх цікавить світова революція, а не доля власного населення.

(Конець буде)

## МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

БОФАЛО, Н. Й. Подається до відома членам Тов. ім. Івана Франка, від. 29[illegible], що збори відбудуться в неділю, 25 січня в годині 3-тій точно, в Народ. Домі на К[illegible] ул. близько Клінтон. Обовязком є усіх членів явитись на сих зборах і рішити так важну справу щодо збереження сего відділу. Хто не явиться і не заплатить своєї належитости, будесь його уважати за випавшого, бо за нікого не будесь закладати вкладок. — І. Сидорович, фін. секр. К[illegible]дур, предс.

КАНТОН, О. Тов. ім. Тараса Шевченка від. 115, повідомляє своїх членів, що на річних зборах 28 грудня вибрано слідуючий уряд на 1931 рік: Антін Бандрівський, предс.; Ґнат Скубяк, кас.; Михайло Тедьо, секр. Місячні збори будуть відбуватись в трету неділю по першім, в домі предсідателя, в годині 2-гій пополудни. Того місяця збори відбудуться у вівторок, 27 січня в годині 8-мій ввечір. — М. Тедьо, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Тов. Союза Українок, від. 358, вибрало на річних зборах 28 грудня вибрало слідуючий новий уряд на 1931 рік: Катер. Ділай, голова; Емілія Лазука, заст.; Софія Михно, писарка; Ева Лалюк, скарбниця; Марія Тулай, Марія Ячник і Катер. Габрівська, контр. комісія; Марія Розум[illegible], Софія Лазука і Анна Яворська, радча комісія; Анастазія Коверська, Софія Чубінська і Катер. Мураль, надз. хорих. По виборах був прочитаний лист від пані Лотоцької в справі медично-допомогового фонду, по чім ухвалено займитися збіркою на медично-допомоговий фонд. До комітету ввійшли Марія Ячник, Емілія Лазука, Анна Яворська і Софія Михно. Ухвалено устроїти на сей фонд баль дня 14. лютого. Сей комітет займеться рівнож помічю для бідних. — Софія Михно, писарка.

Ярослав Гашек.

# КОНАН ДОЙЛ ЯК СУДОВИЙ ЗНАВЕЦЬ

**(Гумореска. З чеського).**

У Лондоні приключилася цікава пригода, що оправдає цей майже безглуздий заголовок оцього оповідання. Та треба конче пригоду цю оповісти від початку.

На Святий Вечір минулого року помер у Лондоні двацятьдевять літний капітан Ґордон Кемпбел Блейр. Він пережив цілу повість. Служив в Африці, а потім поселився в Індії. Як бачимо, не був він боязкий та недосвідчений, а радше рвався до діла та пригод. Тому чудувалися його знакомі, коли він такий непосидючий та пристрасний, несентиментальний нараз зачав довшу відпустку, щоби поїхати у батьківщину.

Прийшов і част[illegible] бу[illegible] у товаристві. Ніхто не сподівався, що йому щось долягає. Аж раз, як прийшов додому з веселої забави трохи на підпитку, а підпирали його приятелі — два офіцири — показалася недуга. Приятелі поклали його у ліжко тай забралися. Постановили випити ще по склянці чаю у сусідній кавярні. Коли так сиділи при товариській ґутірці, бачать нараз, як якийь чоловік у неґлі-жу серед улиці схвильовано говорить щось і вимахує довкола себе руками. Його обступили прохожі, яких звичайно богато в таку пору на великоміській вулиці. Пекарчуки, розносчики газет, молочарки, візники, мрійники. Всі обступили його, сміються, верещать, бавляться знаменито.

Оба офіцири вийшли мерщій на вулицю. Якжеж злякалися: цей божевільний, це їх приятель, капітан Ґордон Кемпбел Блейр. Ось до нещасливого підходить уже полісмен, щоби його арештувати. Офіцири скоро рішаються на щось. Підходять до божевільного, закидають плащ на його пів-наґі плечі та кажуть полісменові, що тут іде об заклад. Полісмен протестує. Та офіцири не тратять часу. Стрічне авто забирає їх разом з хорим.

Люди дорікають, гарну розривку так моторно забрали їм зперед носа... Офіцири мусять придержувати з усіх сил біснуватого. І в хаті не кидає його делірію. Не знають, що їм робити. Мусять йому хусточками звязати руки та ноги. Заткати рот.

Вкінці знаходять його брата. Він безрадний. Що його брат хорий, він знав уже це, та як йому помогти, того не знає.

Прикликати лікаря? Ні, тут іде про недугу, проти якої лікар не вміє нічого записати.

Щож це за недуга?

Брат мовчить.

Після двох днів успокоюється хорий. Оставляють його кілька годин самого. Він заснув. Святий Вечір. Кожен рад бути із своїми найдорожчими. Всеж таки задля безпеки привязують хорого до ліжка, бо доглядачка заслаба, щоби вгамувати його бішеність.

Може ця доглядачка спала, може пішла додому, на Святий Вечір. Одно певне, що впівночі найшли капітана на землі. За пів години він помер.

Ця пригода була великою сензацією для лондонського товариства. Говорили про неприродну смерть. Попрікали братові, що не пильнував ліпше хорого капітана. Лихословили доглядачку. Підозрівали приятелів.

Вкінці справою занявся суд. Настановили комісію, що мала розглянути справу. Передовсім треба було зажадати вияснення від небіщикового брата. Таж він уже передтим згадував про братову недугу. Тепер не хотів відповісти на питання: „На що нездужав містер Блейр? Що вам відомо про те?"

Вкінці після богато погроз і настоювань він сказав:

— Мій брат помер на ослаблення нервів.

Правники чудувалися, вирячили очі зі здивовання, а не менше порозявлювали й роти. Один на одного глядів, а в їх очах скривалося питання: „Чи вкінці й свідок не є такий хорий, як його брат?" Правники стали говорити про дідичність.

Після наради засідання відложили, щоб одержати оречення фахівця, а саме лікаря нервових недуг.

Тайний санітарний радник почав переслухування осьтакими словами:

— Ви говорите про нервове ослаблення, пане свідок. Чи можете пояснити це докладніще?

Свідок відповів:

— Більше нічого не знаю.

— То скажіть нам бодай, як ви впали на такий здогад.

Свідок подумав хвилю, а потім нараз озвався:

— Може можна би перевести секцію його небіжчика брата!

Тайний санітарний радник нараджувався з комісією. Згодилися перевести обдукцію мерця.

Видали таке оречення: „Природна смерть наслідком страшного знищення нервової системи." Санітарний радник пояснив це оречення так: „Покійний мусів пережити страшно зворушливі пригоди і вони спричинили це знищення нервової системи".

Комісія була з того така мудра, як і передше. Нараз один із членів комісії устав і поставив таке внесення:

Він признає, що останніми роками читав чимало повістей письменника, що зветься Конан Дойл. ...Той письменник має великий талант викривати злочини та розкривати душу злочинця. Може не зашкодило би запросити того письменника до комісії.

Правники видивилися.

Тайний санітарний радник став покашлювати.

Лише судовий урядовець прилучився до внесення того члена комісії. Він також знав Конана Дойла... знав його гаразд...

Вкінці те внесення приняли. Ствердили адресу письменника. Виявилося, що він називается Сер Конан Дойл... Це зробило добре враження на комісію.

Сер Конан Дойл щоправда відмовився засісти в комісії, одначе згодився приватно переслухати свідка. І за годину пояснив він судові доволі просту справу.

Тайний санітарний радник зробив дуже урядову міну, правники розпучливо перелистовували акти.

А Конан Дойл мотивував свою думку ось так:

Капітан був бравий, сміливий вояк. Він виїхав до Африки, щоби позабути своє кохання, яке його батьки поборювали всякими засобами. Тією недугою нездужав він цілими роками. Корінь лиха продіставався чимраз ближче... Він старався в праці забути своє кохання, та дарма. Бере відпустку на Різдво. Його любка вже довший час замужна, та її нема в Лондоні. Він нікому не каже того. Один брат прочуває якусь тайну завдяки деяким натякам. Капітанові нерви чимраз більше напружені. Він шукає тієї жінки, хоч знає, що його сподівання, навіть колиб найшов її, булиб зовсім безвиглядні... Запивається...

Предсідник не міг уже здержатися:

— Таж це повість, Сер...

Письменник відповів холодно:

— Чомуж і в судовій салі не могли би відгравати повісти?

Тайний санітарний радник не міг погамуватися, щоби не висказати обурення:

— Таж біль наслідком кохання це не є ще причина смерти — принайменьше в психольоґічнім, чисто медичнім змислі...

Конан Дойл відповів спокійно:

— Я на медицині не розумію — на психольоґії також ні — та я гадаю, що маю трохи зрозуміння для людської душі... І не пошкодилоби ні праву ні медицині, колиб вони до своїх студій взяли й тайни душі...

Сказав, уклонився тай пішов.

* * *

Ця пригода в своєму ядрі має цікаву думку, що письменники могли би дати праву велику прислугу.

Чи не можна би — щоби згадати кілька чужинних назвищ, хоч і в нас найшлися би відповідні люди — наприклад Марселя Прево взяти за знавця інтимних подружих справ? Або Артура Шніцлера в такій справі, де любко вбив свою любку? Або Ґерґарта Гавптмана, коли бідна дівчина позбувається плоду в незаконний спосіб? Або Максима Ґоркого, коли треба зрозуміти психольоґію босяка та непоправного лінюха?

Подумайте, що поети, і то найліпші та найглибші, живуть сильним, подвійним, десятикратним життям. Вони живуть усюди. Бачать усе. Тож чи не було би хосенно, колиб їх знання, їх досвід прийшли в помічю праву? Над тією думкою справді варта подумати.

# З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

## ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

### Праця Протестаційного Комітету.

Дня 16 січня с. р. відбулися збори протестаційного комітету міста филаделфії зі слідуючим порядком нарад:

1) Читання протоколу попередних зборів; 2) Звіт управи: а) справа преси, б) комітет безробіття, в) українська година на радіо, г) бібліотека, д) вивід до преси. 3) Організація сталого комітету; 4) Внесення і запити.

Звіт секретаря М. Довбенка принято одноголосно.

**Справа преси.**

Приступаючи до праці, комітет клав особливу вагу на інформовання чужинців. В цій справі видано в англійській мові лист епископа Бучка, роздавано його в часі походу і пізнійше, як рівнож розіслано понад 2,300 на ріжні адреси. Справою розсилки листів занялися пані Галан, Довбенко, Кохан, С. Росолович та Гіббонс. Пан Джмелик, власник друкарні, перевів зовсім безкорисно друк, за що йому належиться щира подяка. Крім вже згаданих листів до американської публики вислано теж листи до чужинецької преси, а саме: англійської, ірляндської, французької, італійської, німецької, угорської, сербської, чеської, литовської та полудневоамериканської. На днях голова комітету одержав лист з Англії від товариства послів до британського парляменту — як відгук на лист комітету, поміщений в Манчестер Гардієн, в якому згадана організація повідомляє про вислані меморіяли до Ліги Націй і міністра Гендерсона та про їх заходи відносно нового матеріялу до всього культурного світа, з підписами найвизначніших людей в Англії. Лист кінчиться висказом найбільшої симпатії і проханням повідомити їх про всі заходи комітету.

Друга визначна подія, це дискусія в українській справі на сторінках часопису „Рекорд", ведена під кермуванням д-ра П. Дубаса, пресового референта, яка закінчилася для нас блискучою побідою.

По вислуханню звіту і дискусії ухвалено вислати подяку послам британського парляменту та рішено звернутися з закликом до филаделфійських Українців, щоби всі листи до місцевої преси висилали перше до перегляду пресового референта д-ра П. Дубаса.

**Комітет Помочі Безробітним.**

В справі помочі безробітним ходила окрема делеґація до міського комітету. В тій справі відчитано лист цього комітету, де висказано способи кооперації, а саме: допомога безробітним, користання з бюра посередництва, та членство в комюніти кавнсіл (Community Council). Зокрема секретар міського комітету звернув увагу, що негорожане, котрі будуть користуватися державною допомогою, можуть бути депортовані і в цій справі створено окремий комітет, де повинен бути і представник українського комітету. Досі відослано вже кількох людей до праці, а на свята наше жіноцтво та п. Пеленський занялися збіркою святочних дарунків, на що комітет від себе призначив $12.

До сталого ведення допомогової акції вибрано п.п.: М. Дубаса та Н. Клапко. Хто шукає праці або потрібує помочі, повинен зголоситися негайно на адресу згаданих членів комітету: 847 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.

Рішено теж вступити негайно в члени Комюніті Кавнсіл та вислати свого представника до комісії.

**Українська година на радіо.**

В справі концертів на радіо здавав звіт член комісії п. М. Дармограй. Після переговорів з ріжними стаціями ми дістанемо стацію WCAU. Тільки треба підготовити добру програму, щоби, замісць помогти нашій справі, не пошкодити їй, як це сталося в минулому році, що заявив членам комітету менаджер одної стації. Це між иншим вказує на те, що Филаделфії потрібно центральної, репрезентативної орґанізації, щоби знівечити компромітуючу роботу невідвічальних одиниць. По довшій, вичерпуючій дискусії рішено доручити комітетови в складі М. Дармограя, д-ра П. Дубаса і д-ра С. Черняка занятися орґанізацією радіових виступів та запросити до співпраці й участи в комітеті всіх дірiґентів. Перший концерт мав би відбутися за пять тижнів.

Справу бібліотеки доручено зреферувати на зборах комітету дня 8. лютого. Рівнож приняго до відома справу звіту до преси та заходи комітету в справі статті в ч. 144 „Америки".

**Збори Центрального Комітеу.**

Орґанізаційні збори сталого Центрального Комітету м. Филаделфії відбудуться в неділю, дня 8 (осьмого) лютого с. р., в домі Клюбу Горожан при 847 Н. Френклін Ст., точно в год. 6 вечером. В ціли виготовлення начерку статута вибрано статутову комісію в складі: В. Ґалан, Т. Грицей і М. Гайовий.

В склад центрального комітету повинні ввійти всі українські орґанізації м. Филаделфії та околиці і вислати на орґанізаційні збори свою екзекутиву.

Передаючи отсей короткий звіт з діяльности протестаційного комітеку, яка при допомозі всього свідомого загалу увінчалася такими гарними успіхами, протестаційний комітет вважає, що це був тільки початок спільної праці филаделфійської громади.

До дійсної праці стане щойно нововибраний комітет і тому народним обовязком кождої орґанізації прийти на збори дня 8 лютого та стати до спільної праці для добра загального і нашої громади.

Протестаційний Комітет м. Филаделфії.

—o—

## НЮ ЙОРК, Н. Й.

### Підготовляймо музичні сили, створім свою оркестру.

Це відрадна поява, що богато наших людей посилає своїх дітей на науку гри на скрипці чи на інших інструментах, та подавляюча більшість побирає науку в чужинців, а тільки нібогато наших людей памятає про те, що у нас є свої, старокраєві і вже тут роджені учителі.

Родичам ходить о те, щоби їхні діти побирали добру науку, та щоби їхні діти полюбили своє — рідне і не цуралися його. Крім цього родичі раді показати свою дитину і своїм людям і чужим. Радіють родичі і радіють Українці, коли на концерті виступають наші діти. Та не тільки мило нам слухати рідної пісні і мельодії, але більше радіємо думкою, що ці діти, певно, принесуть колись славу нашому імени. Ці малі діти це будучі музиканти і композитори, яких завданням є помогти піднести українську музику на високій рівень.

Гляньмо на інші народи: — вони можуть величатися і композиторами, дірiґентами і солістами, ми остаемо позаду. Про наші хори згадується в чужій пресі, а з музикантів одинокий п. Р. Придаткевич здобув собі як соліст-скрипак признання і чужинецької критики.

В останніх літах і тут і в Канаді являються нові молоді солісти. Небогато їх покищо, але чим дальше, то буде їх більше. Наука марно не пропаде, одначе якщо вона не буде відірвана від рідного ґрунту, то тоді нашому народові більше хісна прийде.

Якже ратувати нашу молодь?

Відповідь: Купувати дітям українські кусники і просити учителів ті кусники переробляти і приготовляти до виступів.

Кождий музичний склеп, якщо не має, то можна постаратися про українські твори.

Зверну увагу нашої іміґрації на скрипкові твори: І. Левицького, С. Людкевича, В. Безкоровайного з Галичини, Завадського та Сікарда з В. України, а Р. Придаткевича і М. Гайворонського зі Злучених Держав Америки. На пяно також можна дістати твори: В. Барвінського, Д. Січинського, С. Людкевича, Я. Ярославенка, В. Безкоровайного, Сениці, Костенка, Якименка і інших наших композиторів.

Знаємо з практики, що чужинці учителі дуже нерадо беруться до праці над чужим твором. Ця їхня іґноранція, а навіть вороже ставлення до нас, хай нас не відстрашує, бо місце одного учителя може легко заступити другий. Очевидно, що треба дати учителеви кілька кусників до вибору. Біда в тому, що є у нас шарлятани і видають безвартісні музичні кусники. А друге: є у нас такі невідповідальні люде, що себе прозивають „професорами" і видурюють за свою шкідну роботу наш гірко запрацьований гріш.

Згадуючи про твори на скрипку і на пяно, треба нам спімнути про твори на дуту оркестру (банду), і такі є видані в Галичині і на Великій Україні. Можна їх легко дістати, коби тільки ми памятали про те, що є у нас книгарні, в котрих літами лежать музичні твори, а не послугувалися перерібками (і то поганими і маловартісними) наших ворогів.

Під конець хочу звернути увагу нашого громадянства в Ню Йорку й околиці, що твориться оркестра, яка буде виступати на концертах і на радіо. Збірні вправи будуть відбуватися що суботи рано в салі Школи Укр. Нац. Танку п. арт. балетмайстра В. Авраменка, ріг другої вулиці і другої евні, ч. 35 іст.

До цеї оркестри приймається музикантів і учнів всяких інструментів. Оркестру буде вести наш композитор і дірiґент, М. О. Гайворонський. При тій нагоді не від речі буде сказати декілька слів про п. Гайворонського.

В часі Світової Війни провадив він оркестру Українських Січових Стрільців, а відтак був дірiґентом в державному Театрі і Головним Капельмайстром Військ Української Народної Республики. По війні був учителем скрипки Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові, й рівночасно візитатором співу „Рідної Школи", дірiґентом Львівського Бояна і Академічного Хору „Бандурист" та черговим дірiґентом симфонічної оркестри. По приїзді до Злучених Держав студіював ще два роки в Амерікен Оркестрал Сосаєті і два роки кінцеві в Колюмбійськім університеті в Ню Йорку, де дістав нагороду і покінчив студії з найвищими марками. Після того веде свою музичну студію і є секретарем Американсько-Українського Музичного Товариства.

Осип Стеткевич.

## ЛИСТИ З РІДНОГО КРАЮ

(Подаємо в оригіналі ті листи, що наспіли з краю в справі останніх подій. — Ред.).

VII.

Дня 19. жовтня 1930

Високоповажані Панство!

Ще в липні мав я письмо від Вас. А чому така довга мовчанка запанувала, сам я не знаю. За той час богато у нас дечого змінилося, настало богато нових, страшних річей, про які я Вам в нинішним своїм листі хочу й мушу згадати. Коли подїлимося з Вами тими кровавими відомостями, може лекше на души стане. Писав я вже три листи до мого доброго приятеля на Рейсін евеш; писав під скритим іменем. Не знаю, чи він одержав ті відомости. А коли одержав, то мусів їх використати й повідомити наших земляків про те пекло, яке нам приготовили Поляки в десятім році свого панования у нас.

Мусите знати з газет загально про події. Я пишу Вам докладно кілька випадків, а Ви потрафите собі виробити повний образ про відносини, які існують від 15. вересня у Східній Галичині, з головно в нашім повіті.

Дня 18. вересня 1930 впало раненько до нашого села 80 жандармів, яких привезли 40 фірманок. Обскочили село, щоби ніхто не втік і зачали господарку. На папері мали виписано, до кого мають іти.

Насамперед до виділу читальні й кооперативи на особисту ревізію. Перекинули цілий дім, одіж, полотна зі скринь — з мішків висипали збіже і муку на купу, посипали попелом, склом, із подушок пірє випускали, немов і там мали знаходитися ручні гранати. В інших місцях висипали збіже в гній і мішали з гноївкою. Голову й секретаря читальні скували й так цілий день скованих держали перед канцелярією — при чім голова читальні дістав 5 ударів в груди кольбою, а секретар аж 30. (Ваші діти догадаються, про кого мова). Вдерлися також до кооперативи, всі товари повисипали на купу. Цукор, риж, сіль, нафту виляли на купу — сіркою посипали, скла порозбивали так, що тих товарів не можна вже ужити. Потім пішли до читальні — розбили двері, відорвали підлогу й стелю, сцену порозривали, куртину й куліси порізали багнетами, бібліотеку подерли. Недавно виділ читальні спровадив до читальні радіо — і то вони знищили, так, що не можна навіть його направити.

Коли так погуляли кілька годин — знесли тимчасом люди 80 курок, 20 кг. масла, сира, молока і хліба з міста й так найдалися по скінченій роботі. Розложили столи серед села й жерли людську кроваву працю. А були то люди найгіршого сорту, з цілого краю збирані, які не мали ані серця, ані чуття до наших людий. А коли так нажерлися, забрали награбане майно й їхали дальше на друге село. З собою несли пострах і руїну таксамо, як колись кількасот літ тому татарські орди. Та то були дикі Татари в давних диких ще часах, а се роблять культурні Поляки в двацятім століттю.

Найгірше відбулася і поступала експедиція в тім селі, в котрім жие сестра Михайла, з котрого Ваш старший син служив. При тім згадаю, що Михайло також порядно дістав.

Отже, як бачили люди з того села, що ідуть полем жандарми - Татари, богато молодіжи і господарів утікло в ліс, щоби перечекати наїзд. Та се було і причиною великого їх лиха. А коли ще до того рада громадська відмовилася дати задармо для кождого жандарма одну курку, подушку, простирало, крісло, мидницю, молока й інше, то той відділ, який вже був в селі, заалярмував сусідні відділи, всі зїхалися до села й зачали шукати й бити інших людей. Ліс обступили з всіх сторін і стріляли. В селі одного застрілено, а двох ранили тяжко — так, що вони до двох днів померли. Кооперативу також знищили цілковито, а машини в молочарні розбили.

Чоловік Михайлової сестри Гануськи також утік, а коли до двох годин не явився, то її положили на лавку горі плечима і так довго били, аж доки не стратила свідомости. Нині вона встати не годна. Так робили жандарми в кождім селі. І добре ще робили. Прийшли по них польські улани, які тисяч разів гірше робили і перевищали жандармів й які не одному нашому громадянинови здоровля відобрали. Всякий добуток від людей забирали. Громада мусіла до двох годин зложити 100 кірців вівса для коний, а за якийсь час заявлялося тягарове авто й забирало награбане добро до Львова або до Станиславова. Так забрано в селах курей, качок, вівса і др. При ревізіях дуже часто пропадала готівка людям, якої назад упоминатися вони не мали права. Казали собі свині різати й два рази денно на одного улана по дві або три пачки тютюну купувати. Коли мущини втікли в ліс або на друге село, то дівчата й господині мусіли згортати болото, або чуцувати коні уланам. Були випадки, коли казано бити одному чоловікови другого чоловіка, а коли той вагався або навіть залегко бив, то такий жандарм сам показував, як має битися. В той спосіб побито в однім селі війта. Під коні стелили не солому, але пшеницю снопами. Зі стирт й оборогів скидали все збіже й перетрясали, бо казали, що „кабані" зброю там тримають.

Через мою місцевісць переїздили улани й лише затрималися три години, не кватирували коней. За той час довершили дуже поганого жорстокого — некультурного діла. Приїхав тут на вакації один громадянин з Америки, якэ американський горожанин з пашпортом і всіми потрібними документами. Чого вони у него хотіли й хто їх туди післав до него, покаже будучність. Досить, що явилося в него чотирох уланів і довго не говорили; за коротку хвилину він лежав на землі непритомний. А коли вони відляли його водою, звязали руки і так провадили вулицею на місце перед дім „гасли" й там били кольбами, аж доки не заляла його кров і він не впав на землю. Пізнище виляли ведро води на него і соломою обтирали кров з него. Може не схочете повірити в сі слова.

Так тяжко Вам то читати, однак все то кровава правда. Діялося то на очах офіцира й на очах всіх людий, яких було кілька соток серед міста.

Опісля взяли так збитого чоловіка на віз, привязали ноги до драбини і повезли зі собою до сусідного села, де його дальше до безтями били. Жадний чоловік не витримав би тільки ударів, лише він зі своїм залізним здоровлем. Американець той до нині сидить в арешті в Бережанах. Мене не було дома. Радили мені йти геть з дому й я утікав, як який ранений звір. Не було сенсу пхатися безсильному між дику без всяких людських почувань озвірілу товпу. Богато шкоди зроблено кождому — людське здоровля марнувалося — а моя жінка попала в нервову хоробу.

Був випадок в однім селі, що така шкадрона напала несподівано на село, обскочила його довкола, зібрала свідоміших людей, замкнула до стодоли і цілами били так, що богато з людей зі смертю борються. Спеціяльну увагу звертали на кооперативи й читальні. Товари в богатьох кооперативах знищено до тла, а в многих кооперативах забирали книги довжників, поливали бензиною і підпалювали. Страшні річи ділялися й я не маю змоги докладно й вірно всього описати, тим більше, що укриваю назви місцевостей і людий, бо говориться, що цензура переглядає заграничну почту. Не знаю, чи і сей лист до рук Ваших дійде. Коли час загоїть менше-більше завдані і вічні рани, то збереться всі точні матеріяли і видасться одну велику „книгу жалоби", щоби й світ читав і вчилося й виховувалося наше молоде покоління.

Погроми ті спали на нас, як грім з ясного неба. Припускали, що будуть ревізії, репресії, але катування, морди, стріляння, нищення суспільного майна в найбільш дикий, варварський спіоб, знущання над дітьми й безборонними жінками, покористування підлими доносами, сего за часів „пілсудщини" ніхто не очікував. Тим більше, що перед цілим світом кричать Поляки, що вони, а ніхто інший, несуть велику місію культури на схід. Бо зникла всяка справедливість і правосилля, а запанувала всюди психіка простого жандарма й улана.

Зерно посіяне, кровію змочене, здається, що мусить бути і кроваве жниво.

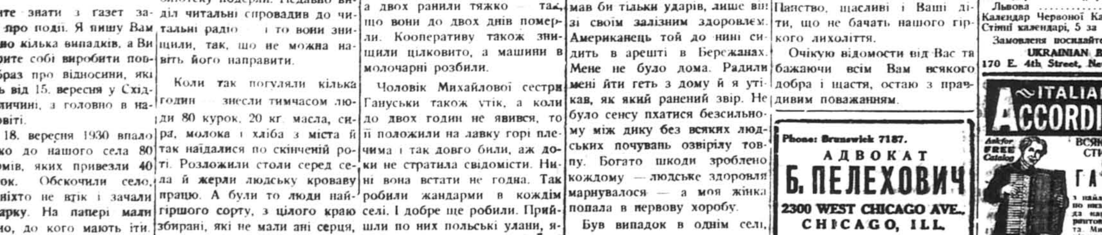
Закінчую ті кровю списані відомости. Вони лише поверховні — неточні. Маю надію, що вкоротці будете читати докладніші. Мені остогидло, обридло життя, хоч обертаюсь поміж народом по селах та сію слова розради і потіхи та піднощу прибитого народного духа. Як се можливе, пізніше виясню, бо стараюся затерти авторство сего листа. Та Ви не держіть його для себе виключно, давайте близьким і дальшим громадянам, щоби в кровавій хвилі для нещасливого галицького брата не затратили доброї памяти для него.

Щодо себе, то прошу виповнити свою обітницю, дану мені в послідним вашим листі, тому, що я тепер знаходжуся у великій потребі. Щасливі Ви, Панство, щасливі і Ваші діти, що не бачать нашого гіркого лихоліття.

Очікую відомости від Вас та бажаючи всім Вам всякого добра і щастя, остаю з правдивим поважанням.



## ТАРЗАН СЕРЕД МАЛП. (46)




Джейн розуміла, що вона стала бранкою. Вона боролася зсіми силами. Але сильні руки Тарзана держали її тим сильніще. Раз він поглянув в її очи й засміявся. Його лице видавалося їй прегарним. За якийсь час він піднявся між дерева. Туди вони проходили цілими милями.

—o—

Нарешті вони прийшли до свого місця призначення. Тарзан поставив її легко на зелену траву. Вона бачила, що його могутня постать перевисшала її більше як на цілу голову, та що все його тіло було збудоване дуже гарно. Вона була певна, що людина з такою головою не могла бути жорстока ні подла.

—o—

Тарзан скочив на дерево й пропав між галуззям. Чи він її покинув на долю й недолю серед самотного праліса? Вона вчула нагло легкий звук. Перед нею стояв Тарзан, з пригорщами, повними сочистих дозрілих овоців. Він погладив її по волоссю й пробував її успокоїти.

—o—

За кілька послідних годин вона навчилася довіряти свому дикому, дивному сотворінню. Їй приходила до голови думка, що вона пізнала щось, чого вона давніше не знала — любов. Вона дивувалася, а відтак посміхалася. І ще усміхаючися, вона відпихала Тарзана від себе, показуючи йому на поживу.

—o—

Вони їли разом у мовчанці. Він зробив невеличку буду з галузя й трави. Потім він зробив все, що знав, щоби запевнити Джейн про безпеченство. Він дав їй свій ніж та зробив знак, щоби пішла спати. Вона ввійшла до середини, а Тарзан розтягнувся на землі коло входу.

—o—